

Financovanie energetickej transformácie z rozpočtu EÚ na roky 2021 – 2027

Odporúčania pre programovanie fondov EÚ v SR z pohľadu podpory regionálnej energetiky

Foto: morguefile.com

Napriek stupňovaniu medzinárodných záväzkov štátov k redukcii emisií skleníkových plynov a skraccujúcemu sa času na zásadný obrat svetovej ekonomiky, ktorý podľa nezávislej vedy ostáva svetovému spoločenstvu na to, aby zvládlo dôsledky postupujúceho globálneho otepľovania, sa z globálneho pohľadu reálna hospodárska politika zásadne nemení. Emisie, ktoré otepľovanie spôsobujú, globálne stále rastú. Ich príčinou je najmä spaľovanie fosílnych zdrojov energie.

Preto je dôležité, aby EÚ svoj progresívny kurz v klimatickej a energetickej politike nielen udržala, ale aj ďalej rozvíjala. K tomu je potrebná aktívna podpora všetkých jej členských štátov, vrátane Slovenska.

Bližšie informácie

Juraj Zamkovský
Výkonný riaditeľ
Priatel'ia Zeme-CEPA
cepa@priateliazeme.sk

CEE Bankwatch Network sa snaží predchádzať škodlivým environmentálnym a sociálnym dôsledkom medzinárodného rozvojového financovania, podporovať alternatívne riešenia a účasť verejnosti na rozhodovaní.

Priatel'ia Zeme-CEPA podporujú energetickú autonómiu regiónov a ich zmysluplný rozvoj, ktorý je sociálne spravodlivý a zároveň citlivý k prírodnému prostrediu.

Je pozitívne, že Ministerstvo životného prostredia SR vyjadrilo záujem zvýšiť záväzok SR k zníženiu emisií CO₂ do roku 2030 oproti minimálnej redukcii, ktorá Slovensku vyplýva na základe vnútornej dohody EÚ o zdieľanej zodpovednosti členských štátov voči zmene klímy. Avšak berúc do úvahy vývoj globálneho otepľovania, ide stále o veľmi benevolentný cieľ.

Okrem toho, živelné správanie v oblasti energetiky na lokálnej a regionálnej úrovni spôsobené absenciou ucelenej regionálnej energetickej politiky spôsobuje, že tlak štátu na rýchle a plošné znižovanie emisií naráža v nepripravených regiónoch a samosprávach na nepochopenie a vyvoláva odpor. To oslabuje účinnosť opatrení na plnenie klimatických cieľov SR aj EÚ. Nové povinnosti a obmedzenia stanovené z centrálnej úrovne (napr. sprísňujúce sa predpisy v oblasti energetickej hospodárnosti alebo zber a sledovanie rôznych údajov) sú na kapacitne poddimenzovaných nižších úrovniach vnímané ako nové administratívne komplikácie.

Preto jednou z najväčších výziev, pred ktorými stojí programovanie verejných financií vrátane fondov EÚ na Slovensku v období 2021 až 2027, je zabezpečenie systematickej inštitucionálnej podpory rozvoja decentralizovanej, nefosílnej a udržateľnej energetiky. Finančná podpora musí mať oporu v konzistentných a vzájomne harmonizovaných verejných politikách (energetickej, dopravnej, priemyselnej). Preto musí dôjsť aj k ich úprave, vrátane čo najrýchlejšieho ukončenia verejných dotácií pre ťažbu a spaľovanie hnedého uhlia.

Tento dokument navrhuje šesť priorít pre EŠIF v SR v nadchádzajúcom rozpočtovom období EÚ, ktoré reagujú na uvedený kontext: podporu udržateľnej energetickej politiky na úrovni regiónov, uplatňovanie kritérií udržateľnosti pri využívaní obnoviteľných zdrojov, podporu výstavby a obnovy budov s nízkou potrebou energie, podporu rozvoja energetickej úspornej infraštruktúry v malých obciach, podporu rozvoja nízkoúhlíkovej dopravy a transformáciu uholných regiónov.

Ambíciou tohto návrhu nie je pokryť celú problematiku energetiky, ale sústrediť sa na vytvorenie priaznivých podmienok pre cieľavedomé zvyšovanie energetickej sebestačnosti regiónov Slovenska.

Obsah

Zhrnutie	1
Obsah	3
Globálny kontext	4
Regionálny kontext	6
Doterajšie nastavenie fondov EÚ v SR z pohľadu regionálnej energetiky	7
Priority na roky 2021 - 2027	9
Podpora udržateľnej energetickej politiky na úrovni regiónov	9
Uplatňovanie kritérií udržateľnosti pri využívaní obnoviteľných zdrojov	11
Podpora výstavby a obnovy budov s nízkou potrebou energie	11
Podpora rozvoja energetickej úspornej infraštruktúry v malých obciach	12
Podpora rozvoja nízkouhlíkovej dopravy	14
Transformácia uholných regiónov	16

Globálny kontext

Napriek záväzkom, ku ktorým sa členské štáty OSN v decembri 2015 zaviazali v Parížskej dohode¹, vývoj emisií svedčí o tom, že reálna politika štátov sa zásadne nezmenila². Naďalej ostáva v rozpore s výsledkami vedy založenej na faktoch aj v rozpore s deklarovanými záväzkami. Ani závery prelomovej správy Medzivládneho panelu OSN o zmene klímy (IPCC) z októbra 2018³ nepresvedčili vlády, aby na poslednom klimatickom summite v Katoviciach v decembri 2018 prijali razantnejšie záväzky k redukcii skleníkových plynov.

Čím neskôr dôjde k zásadnému obratu, tým väčšie budú globálne aj lokálne straty a ohrozenia vyvolané uhlíkovými emisiami do atmosféry a s nimi aj náklady na ich sanáciu, elimináciu a adaptáciu. IPCC potvrdzuje, že doterajšia „realistická“ politika založená na populizme miernych cieľov a kozmetických zmien, je „nerealistická fyzicky“ – presne takáto politika totiž viedla k destabilizácii planetárneho klimatického systému.

Destabilizovaná klíma totiž v istom bode spustí spontánne nelineárne pozitívne spätné väzby, ktoré už medzinárodné spoločenstvo nebude schopné zastaviť a zvládnuť. Predísť tomuto - človekom už ďalej neovplyvniteľnému - „klimatickému zvratu“ by malo byť podstatou zodpovednej globálnej klimatickej a energetickej politiky. A to bez ohľadu na to, či je to bezprostredne ekonomicky výhodné alebo konformné so zaužívanou predstavou moderného človeka o tom, že každá ďalšia generácia sa má „mať lepšie“ ako tá predchádzajúca. Fyzikálne zákony a ekologické limity sa nedajú ohýbať ani manipulovať žiadnymi politickými kompromismi ani ekonomickými záujmami.

Preto namiesto zvýrazňovania úspechov pri plnení doterajších minimalistických a neambiciózných klimatických záväzkov bývalých sovietskych satelitov vrátane Slovenska – ku ktorým prispel skôr útlm ťažkého priemyslu po nežnej revolúcii ako cieľavedomá politika – je treba dramaticky zvýšiť národné emisné ciele. Na ich dosiahnutie treba prijať účinné opatrenia podporené dostatočnými zdrojmi, presmerovanými z tých oblastí, ktoré v súčasnosti konzervujú neperspektívny rozvoj uhlíkovo náročnej ekonomiky. Radikálna odpoveď na meniacu sa klímu – globálna aj národná – je vecou existenčnej nevyhnutnosti, nie fakultatívnej voľby.

---

¹ Kľúčovým bodom Rámcovej zmluvy OSN o zmene klímy z decembra 2015 (tzv. Parížska dohoda) je záväzok udržať rast priemernej globálnej teploty oproti hodnotám pred priemyselnou revolúciou výrazne pod hranicou 2 °C, resp. do 1,5 °C. Globálne oteplenie nad uvedenú úroveň môže viesť k dôsledkom, ktoré medzinárodné spoločenstvo nebude vedieť ekonomicky a politicky zvládnuť.

² Podľa výkonného riaditeľa Medzinárodnej energetickej agentúry (IEA) Fatiha Birola emisie CO₂ v roku 2017 namiesto potrebného razantného poklesu globálne vzrástli o 1,4 % (zdroj: <https://phys.org/news/2018-10-bad-news-co2-emissions-iea.html>, 18.11.2018). Podľa Európskej agentúry životného prostredia (EEA) uhlíkové emisie v EÚ vzrástli o 0,6 % najmä kvôli doprave (zdroj: <https://www.eea.europa.eu/highlights/increase-in-eu-greenhouse-gas>, 26.11.2018). Podľa IEA podobná prognóza čaká svet aj v roku 2018, pričom súčasné tempo opatrení na znižovanie emisií skleníkových plynov povedie k zvýšeniu priemernej globálnej teploty na konci storočia o 3 až 4 °C.

³ Podľa tejto správy IPCC podmienkou k splneniu záväzkov Parížskej dohody je razantné zníženie globálnych emisií CO₂ (do roku 2030 až o 45 % oproti roku 2010) a dosiahnutie úplnej uhlíkovej neutrality do roku 2050, pričom rozhodujúca bude dekáda medzi rokmi 2020 a 2030. Podľa vedcov každé oneskorenie predpokladá potrebu zvýšiť intenzitu redukcie globálnych emisií o ďalšie 2 % ročne.

Nie je to utopické očakávanie. V časoch najväčších historických kríz a existenčných ohrození spoločnosť dokázala dramaticky meniť správanie a prijímať bleskové rozhodnutia, ktoré by sa inak v bežných podmienkach zdali iba ťažko uskutočniteľné. Keď Spojené štáty v roku 1941 vstúpili do druhej svetovej vojny, za niekoľko mesiacov boli schopné kompletne zmeniť svoje civilné hospodárstvo na vojenské. Počas hitlerovej ponorkovej blokády pomohlo Britom čeliť nedostatku potravín rozoranie parkov, záhrad a golfových ihrísk na pestovanie zeleniny a zemiakov (tzv. Victory Gardens; na tento účel slúžili aj trávniky v londýnskom Hyde Parku a na podnet kráľa Juraja IV. dokonca aj záhrady v Buckinghamskom paláci a na hrade Windsor⁴).

Inšpiratívny je aj príklad poľnohospodárskej revolúcie na Kube po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991. Intenzívne monokultúrne poľnohospodárstvo existenčne závislé od dovozu sovietskych traktorov, ropy a agrochemikálií okamžite skolabovalo a zostrené obchodné embargo USA na ostrove spôsobilo niekoľkoročný hlad. Tieto okolnosti prinútili kubánsku vládu okamžite prijať opatrenia na rozvoj kompletne novej infraštruktúry pre nefosílné diverzifikované urbánne organické poľnohospodárstvo. Traktory vystriedali zvieratá, veľkoplošné štátne farmy nahradila hustá sieť malých komunitných urbánnych záhrad (v mestách žilo takmer 74 % kubánskej populácie⁵), zrušila sa diaľková preprava potravín a školstvo sa okamžite preorientovalo na výuku organických metód produkcie potravín. Podľa štatistík FAO klesla celková závislosť Kuby od dovozu potravín v roku 2003 na 16 %⁶ (na Slovensku potravinová závislosť presahuje 50 %⁷).

Medzinárodné spoločenstvo už zvládlo razantne reagovať aj na ekologický problém globálnych rozmerov, ktorý samo vyvolalo. V roku 1970 vedci spozorovali rýchly rozklad ozónovej vrstvy v stratosfére spôsobený emisiami freónov a ďalších plynov, ktoré si v 20. storočí na celom svete našli masové uplatnenie v priemysle, stavebníctve, poľnohospodárstve, kozmetike a doprave. Viedenská dohoda v roku 1985 a Montrealský protokol podpísaný o dva roky neskôr zabezpečili rýchle zmrazenie ďalšieho rastu spotreby najškodlivejších halogénov a onedlho aj celosvetový zákaz ich výroby. Toto globálne rozhodnutie prinieslo už v horizonte 3 dekád zásadné spomalenie tempa stenčovania ozónovej vrstvy.

Podobnú razanciu si teraz vyžaduje politická odpoveď aj na globálne otepľovanie atmosféry, ktoré sa už prejavuje nebyvalou extrémizáciou počasia s obrovskými ekonomickými škodami a v blízkej budúcnosti hrozí najmä vynútenou migráciou a kolapsom svetového poľnohospodárstva bezprecedentných rozmerov.

Z tohto pohľadu reprezentuje EÚ v medzinárodnom porovnaní blok s progresívnou klimatickou politikou. EÚ prijala záväzný cieľ znížiť do roku 2030 celkové emisie CO₂ oproti predindustriálnej ére o 40 %⁸. To znamená, že celkové emisie EÚ vyprodukované v sektoroch mimo európsku schému

---

⁴ <https://www.theguardian.com/uk/2009/jun/14/queen-allotment-organic-gardening>

⁵ <https://population.un.org/wup/Country-Profiles/>

⁶ The Paradox of Cuban Agriculture: <https://monthlyreview.org/2012/01/01/the-paradox-of-cuban-agriculture/>

⁷ <http://www.agroserver.sk/news/potravinova-sebestacnost-sr-je-pod-urovnou-50-percent-a-je-nainizsia-v-eu/>

⁸ V porovnaní s rokom 1990 si EÚ stanovila nasledovné ciele:

- do roku 2020 znížiť emisie CO₂ aspoň o 20 %, 20 % energie pokryť z obnoviteľných zdrojov a o 20 % zvýšiť efektívnosť pri používaní energie;
- do roku 2030 znížiť emisie CO₂ o 40 %, vyrobiť aspoň 32 % energie z obnoviteľných zdrojov a zvýšiť efektívnosť pri používaní energie o 32,5 %;

obchodovania s emisiami (t.j. v sektore budov, doprave, časti priemyslu a odpadovom hospodárstve) musia o 11 rokov klesnúť o 30 % v porovnaní s rokom 2005.

Na plnení tohto spoločného cieľa sa však členské štáty EÚ podieľajú rôzne. Jednotlivé národné ciele sa odvíjajú od ekonomickej výkonnosti členských štátov (t.j. hodnoty HDP na obyvateľa): záväzky členských štátov s vyššími príjmami sú ambicióznejšie v porovnaní so záväzkami štátov s nižšími príjmami. Zatiaľ čo Švédsko musí do roku 2030 znížiť svoje emisie CO₂ oproti roku 2005 o 40 % (Fínsko a Dánsko o 39 %, Nemecko o 38 % atď.), Slovensko v tom istom musí znížiť emisie iba o 12 % (Maďarsko a Poľsko o 7 %, Rumunsko o 2 % a Bulharsko o 0 %).

EÚ ako celok si teda uvedomuje vážnosť trendu globálneho otepľovania a prognózované dôsledky nesplnenia cieľov Parížskej dohody. Namiesto zmierňovania doterajších energetických a klimatických záväzkov EÚ možno preto skôr očakávať ich postupné ďalšie sprísňovanie⁹.

Ministerstvo životného prostredia SR plánuje preto zvýšiť záväzok SR k zníženiu emisií CO₂ do roku 2030 z 12 % na 20 % oproti roku 2005¹⁰. Aj keď ide o krok správnym smerom, vzhľadom k vývoju globálneho otepľovania a objemu finančnej pomoci, ktorú Slovensko z EÚ poberá, ide stále o veľmi benevolentný cieľ. Najmä ak vezmeme do úvahy dlhodobé masívne podporovanie rozvoja fosilnej dopravy na Slovensku a vládne dotácie pre ťažbu a spaľovanie hnedého uhlia.

Regionálny kontext

Národná klimatická a energetická politika nemôže byť úspešná bez primeranej opory v regiónoch a samosprávach. Na Slovensku však regionálna ani lokálna energetická politika neexistuje. Miestna ani regionálna verejná správa nemá v tejto oblasti vytvorené takmer žiadne personálne, vedomostné, technické, informačné ani finančné kapacity. Preto nemôže prekvapiť ani jej živelný postup v oblasti energetiky. Verejná správa na týchto úrovniach sa v lepšom prípade redukuje na výkon údržbárskych funkcií (technické služby v rámci správy vlastného majetku) alebo plní funkciu radara na vyhľadávanie dotačných schém a výziev na predkladanie žiadostí o nenávratné finančné príspevky.

Táto situácia však pre Slovensko znamená niekoľko problémov.

Po prvé, vágne a minimalistické národné emisné ciele sú prirodzeným dôsledkom absencie tlaku zdola. Centrálna vláda sa správa zo svojho obmedzeného pohľadu „pragmaticky“ a do reálnej politiky kopíruje iba nevyhnutné minimum opatrení, ktoré od členských štátov vyžaduje EÚ. Slovensko je tak v rámci EÚ zaraďované ku „klimatickým spiatočníkom“¹¹ a svojím spôsobom prispieva k oslabovaniu razancie klimatickej politiky EÚ v medzinárodnom kontexte.

-
- do roku 2050 znížiť emisie CO₂ o 80 – 95 %.

Zdroj: https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/overall-targets_sk

⁹ Po summite v Katoviciach sa predpokladá, že EÚ bude musieť zrýchliť tempo znižovania emisií do konca budúcej dekády zo 40 % na vyše 50 %. Európska komisia už v novembri predstavila scenáre, ktoré by viedli k splneniu tohto cieľa. Očakáva sa, že členské štáty by už v roku 2019 na to mali reagovať zvýšením svojich národných cieľov.

¹⁰ Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030. November 2017.

¹¹ Prispieva k tomu napríklad nedostatočná alebo nesystémová podpora znižovania energetickej náročnosti a celkovej energetickej potreby, dotácie pre ťažbu a spaľovanie hnedého uhlia, podpora individuálnej automobilovej dopravy pred

Po druhé, energetická a klimatická politika štátu „vnucovaná“ zhora nepripraveným regiónom a samosprávam naráža na nepochopenie a vyvoláva odpor. To blokuje alebo oslabuje účinnosť opatrení na plnenie cieľov energetickej únie EÚ (zabezpečiť bezpečnú a cenovo všeobecne dostupnú energiu šetrnú voči klíme). Nové povinnosti a obmedzenia stanovené z centrálnej úrovne (napr. sprísňujúce sa predpisy v oblasti energetickej hospodárnosti alebo zber a sledovanie rôznych údajov) sú na kapacitne poddimenzovaných nižších úrovniach vnímané ako nové komplikácie.

Po tretie, absencia energetického plánovania na úrovni regiónov a samospráv spôsobuje, že pripravované zámery súvisiace s energetikou sa odvíjajú od dostupných dotačných programov a nie od objektívnych lokálnych potrieb a strategických priorít. Ak sú dotačné pravidlá štátu nastavené nesprávne, potom verejné financie spôsobujú defekty plošného charakteru (napríklad plytvanie verejnými financiami na nedostatočné zatepľovanie budov alebo na zatepľovanie objektov s nízkou mierou využívania, environmentálne škody spôsobené prudkým zvýšením dotovaného dopytu po drevnej štiepke bez uplatňovania akýchkoľvek kritérií udržateľnosti na zachovanie limitov prostredia, atď.).

Po štvrté, absencia regionálnej energetickej politiky spôsobuje nestabilitu lokálnej ekonomiky. Vysoká miera závislosti od dovozu palív, energie a pohonných hmôt je čoraz väčšou bariérou pre rozvoj regiónov, a to v bezprostrednom aj dlhodobom horizonte. Čím je región ekonomicky slabší, tým je negatívny efekt jeho energetickej závislosti silnejší.

Dôsledná inštitucionálna podpora decentralizovanej nefosilnej energetiky v aktuálnom globálnom aj regionálnom kontexte je preto jednou z najväčších výziev, pred ktorými stojí programovanie verejných financií vrátane fondov EÚ na Slovensku v období 2021 až 2027.

Doterajšie nastavenie EŠIF v SR z pohľadu regionálnej energetiky

Programovanie a implementácia európskych štrukturálnych a investičných fondov na Slovensku (EŠIF) doteraz obchádzali potrebu budovať personálnu, vedomostnú, administratívnu a technickú infraštruktúru pre rozvoj decentralizovanej energetiky na úrovni regiónov. Podpora sa až na výnimky sústredila na konkrétne investičné a technické projekty s cieľom bezprostredne znížiť energetickú náročnosť resp. zvýšiť energetickú hospodárnosť zvolených cieľových skupín alebo zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov na konečnej energetickej spotrebe štátu. Štát tým sledoval potrebu plniť svoje záväzky voči EÚ v oblasti energetiky a znižovania emisií skleníkových plynov s minimálnou administratívnou náročnosťou.

Tento „bodový“ (projektový) a nesystémový postup síce môže priniesť rýchle (hoci limitované) výsledky, z dlhodobého pohľadu však ide o chybný prístup¹². Pri počiatočnej všeobecne vysokej

---

verejnou a železničnou, živelného rozširovania bioenergetickej infraštruktúry bez primeranej ochrany prírodných zdrojov a naopak blokovanie využívania veternej a slnečnej energie.

¹² Nesystémovosť sa prejavovala v nekomplexnosti jednotlivých energetických opatrení a v ich vzájomnej izolovanosti, keď jedno opatrenie financovalo napríklad zatepľovanie objektov a iné zmenu palivovej základne a modernizáciu vykurovacích systémov. Tak vznikali kuriózne situácie, ktoré stimulovali k plytvaniu verejnými zdrojmi a energiou. Časovo a administratívne nezosúladené výzvy nútili vlastníkov nezateplených objektov neraz najprv inštalovať nové vykurovacie systémy a potom počas obdobia viazanosti projektu (väčšinou 5 rokov od ukončenia projektu) povinne vykazovať minimálne množstvo vyrobeného tepla. Z pohľadu žiadateľov počas tohto obdobia nemalo ekonomický význam objekty dôkladne zatepliť (inak by museli „regulovať“ vykurovanie otváraním okien). Ak objekty zateplili neskôr, inštalovaný výkon vykurovacieho systému sa ukázal ako

energetickej náročnosti a nízkej hospodárnosti je totiž jednoduché dosiahnuť v istom obmedzenom rozsahu rýchlu úsporu energie, keďže potenciál úspor je obrovský. To isté platí pre zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov na celkovom energetickom mixe štátu.

Podstatne náročnejšie – finančne aj logisticky - je zabezpečiť ďalší rast energetických úspor a bezuhlíkovej produkcie z obnoviteľných zdrojov po vyčerpaní najjednoduchšie dosiahnuteľnej časti existujúceho potenciálu. Vtedy už chýbajúca energetická koordinačná štruktúra a primerané kapacity v regiónoch predstavujú ťažko prekonateľnú bariéru. Presne v takejto situácii sa nachádza Slovensko.

Z predstupového obdobia máme vlastnú skúsenosť s otrasnými dôsledkami zanedbania úlohy vybudovať včas kvalitný právny rámec a inštitucionálne kapacity pre programovanie, implementáciu, monitoring a kontrolu využívania finančnej pomoci EÚ. Korupčné a neefektívne vplyvy značnej časti predstupových fondov v rokoch 1993 až 2002 (určených práve na spomenutý účel) na dlhé obdobie zakonzervovali chaos, neprehľadnosť a korupciu v správe fondov EÚ¹³. Ich následná eliminácia so sebou okrem iného priniesla aj uplatňovanie tvrdého princípu „prezumpcie viny“ voči všetkým cieľovým skupinám, bez ohľadu na ich schopnosti, veľkosť a potenciál ohroziť verejný záujem¹⁴.

Táto skúsenosť s premárnenou príležitosťou využiť dostupné zdroje na vybudovanie silných demokratických inštitúcií má presah aj do iných oblastí vrátane udržateľnej regionálnej energetiky. Mala by sa stať zdrojom poučenia pre programovanie fondov EÚ v rozpočtovom období 2021 – 2027.

Nedostatočné využívanie fondov EÚ na systematickú podporu kapacít a budovanie inštitucionálneho rámca pre rozvoj regionálnej nízkouhlíkovej energetiky sa totiž vypomstí práve v čase, keď Slovensko vyčerpá svoju prvú (ľahko dosiahnuteľnú) časť potenciálu úspor a obnoviteľných zdrojov. Vonkajšie okolnosti už začínajú neúprosne zvýhodňovať regióny s vyššou mierou energetickej nezávislosti, ktoré sú schopné samostatne pripravovať a realizovať ďalšie, čoraz náročnejšie energetické kroky. A naopak: nežiadúce ekonomické rozdiely medzi energeticky stabilnými regiónmi a regiónmi s vysokou mierou energetickej závislosti sa bude v ére rastúcej ekonomickej a politickej nestability exponenciálne prehľbovať.

---

predimenzovaný. Energetickým opatreniam tohto druhu chýbal komplexný prístup a flexibilita napriek tomu, že zvýšenie energetickej hospodárnosti budov si väčšinou vyžaduje kombináciu rôznych opatrení a ich nevhodná etapovitá realizácia môže byť kontraproduktívna. Ďalším prejavom nesystémovosti bolo financovanie nákladných rekonštrukcií objektov s minimálnou alebo veľmi nedostatočnou využívanosťou (kultúrne domy, požiarne zbrojnice, domy smútku atď.).

¹³ Miliardy pre trvalú udržateľnosť? Ako môžeme robiť veci lepšie - skúsenosti z využívania predstupových fondov. CEE Bankwatch Network & Friends of the Earth Europe, 2002.

¹⁴ Prejavuje sa to napríklad v neselektívnom uplatňovaní tvrdých administratívnych postupov štátnej správy voči všetkým prijímateľom finančnej podpory, vrátane malých, nových a finančne slabých subjektov, ktoré sa pokúšajú etablovať úplne nové a netradičné modely (napríklad pri výstavbe environmentálne šetrnej a energeticky nenáročnej lokálnej technickej infraštruktúry vlastnými kapacitami s maximálnym využitím lokálnej pracovnej sily a prírodných zdrojov). Takéto subjekty neraz pôsobia v ťažkých podmienkach ekonomicky a sociálne marginalizovaných oblastí, bez dostupnej podpornej infraštruktúry. Rigidné uplatňovanie často nadštandardne prísnych pravidiel financovania lokálnych projektov (napr. formou predfinancovania z vlastných zdrojov), vyúčtovania, reportovania alebo verejného obstarávania má za následok neraz ich faktické vyradenie z hry o verejnú podporu alebo vážne a zbytočné prevádzkové problémy, ktorých riešenie zbytočne a trvalo pohlcuje značnú časť ich vnútorných kapacít. A tak pravidlá, ktorých primárnym poslaním bolo obmedziť korupčné správanie a masívne zneužívanie verejných fondov veľkými komerčnými subjektmi, v súčasnosti dopadajú najmä na ekonomicky slabé subjekty, zatiaľ čo subjekty s mohutným korupčným potenciálom prechádzajú cez ne bez väčších problémov.

Napriek uvedenej kritike doterajšieho nastavenia programových dokumentov pre EŠIF v SR je potrebné upozorniť aj na svetlé výnimky, na ktoré sa dá nadviazať v programovaní pre rozpočtové obdobie 2021 až 2027. Stimuly k vzniku energetického plánovania na úrovni regiónov a samospráv už umožňujú niektoré aktuálne opatrenia financované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja¹⁵ aj Európskeho sociálneho fondu¹⁶. Ich slabinou je však vzájomná nepreviazanosť a niekedy komplikovaná dostupnosť a nesyistémovosť.

Priority pre EŠIF na roky 2021 – 2027

Navrhované priority pre EŠIF v SR v nadchádzajúcom rozpočtovom období EÚ reagujú na kontext opísaný vyššie a ich ambíciou nie je pokryť celú širokú problematiku energetiky. Ich priemet do programových dokumentov EŠIF vytvorí priaznivé podmienky pre cieľavedomé zvyšovanie energetickej sebestačnosti regiónov.

Podpora udržateľnej energetickej politiky na úrovni regiónov

Aby Slovensko dokázalo držať krok s energetickou a klimatickou politikou EÚ po roku 2020 a aby bolo schopné čo najviac sa v reálnej politike priblížiť odporúčaniam nezávislej medzinárodnej vedeckej komunity reprezentovanej IPCC, je potrebné, aby sa dôležitou štátnou strategickou prioritou do roku 2030 stalo vytvorenie a etablovanie udržateľnej energetickej politiky na úrovni regiónov¹⁷

---

¹⁵ Operačný program Kvalita životného prostredia: špecifický cieľ 4.4.1. Zvyšovanie počtu miestnych plánov a opatrení súvisiacich s nízkouhlíkovou stratégiou pre všetky typy území v investičnej prioritě 4.4 (výzva s kódom OPKZP-PO4-SC441-2018-39).

¹⁶ Operačný program Efektívna verejná správa: špecifický cieľ 1.1 Skvalitnené systémy a optimalizované procesy verejnej správy v rámci investičnej priority Investície do inštitucionálnych kapacít a do efektívnosti verejnej správy a verejných služieb na národnej, regionálnej a miestnej úrovni v záujme reforiem, lepšej právnej úpravy a dobrej správy (výzvy s kódmi OP EVS DOP-PO1-SC1.1-2017-1 a 2).

¹⁷ Vhodnou úrovňou z pohľadu veľkosti sa ukazujú tzv. strategicko-plánovacie regióny (t.j. regióny zahŕňajúce skupiny samospráv, ktoré z historických, geografických, ekonomických a ďalších praktických dôvodov navzájom prirodzene spolupracujú). Tento pojem uvádza pracovný návrh Vízie a stratégie rozvoja. Alternatívou môže byť úroveň okresov.

založenej na demokratickom riadení¹⁸, kvalitnom plánovaní¹⁹, vhodnom inštitucionálnom zabezpečení²⁰, dostatočných implementačných kapacitách a podpore verejnosti.

Pod udržateľnou regionálnou energetikou politikou sa myslí politika koordinujúca prechod daného regiónu k energetickej sebestačnosti na báze lokálnych obnoviteľných zdrojov získavaných spôsobom, ktorý rešpektuje prírodné limity prostredia a pod kontrolou regiónov²¹.

Tento cieľ by mal byť explicitne obsiahnutý v pripravovanom nadrezortnom strategickom dokumente Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030. Musí byť premietnutý aj do programových dokumentov pre EŠIF v SR pre roky 2021 – 2027.

Na základe doterajších skúseností treba podčiarknuť potrebu systémového prístupu pri programovaní opatrení tohto typu²². Aby sa v určenom časovom horizonte plošne dosiahol požadovaný štandard inštitucionálnej úrovne a personálnych, vedomostných, technických a informačných kapacít v regiónoch, je osobitne dôležité nastaviť podmienky financovania podporných opatrení tak, aby odrážali reálnu potrebu a mieru (ne)pripravenosti regiónov a aby zabezpečili dostupnosť a efektívne využitie týchto opatrení²³.

---

¹⁸ Je potrebné zabezpečiť, aby nové regionálne štruktúry na koordináciu lokálnej energetiky boli transparentné a mali silný mandát od samospráv. Pri rozvoji regionálnej energetiky by mali hájiť verejný záujem, regionálnu kontrolu nad energetikou, jej smerovanie k sebestačnosti a dodržiavanie kritérií udržateľnosti (napr. pri využívaní obnoviteľných zdrojov), aby nedochádzalo k ich vyčerpaniu, degradácii ich regeneračného potenciálu alebo znehodnocovaniu prírodného prostredia a hodnotných biotopov.

¹⁹ Tu treba upozorniť na význam prípravy nízkouhlíkových regionálnych stratégií vlastnými kapacitami v regiónoch. Vďaka tejto činnosti totiž nové inštitúcie získajú cenné praktické skúsenosti a vytvoria si vlastné postupy a informačné databázy. (Súčasná úroveň strategického plánovania v regiónoch je veľmi nízka. Samosprávy a regióny si väčšinou obstarávajú vypracovanie koncepčných dokumentov u konzultačných firiem. Z pohľadu budovania regionálnych kapacít pre rozvoj energetiky by takýto tradičný prístup predstavoval ďalšiu premrhanú príležitosť.)

²⁰ V okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava už vznikli pilotné centrá udržateľnej energetiky s cieľom vytvárať podmienky pre zvyšovanie energetickej sebestačnosti v týchto najmenej rozvinutých okresoch v súlade s princípmi udržateľnosti. Ich prvoradou úlohou je vypracovať a neskôr pravidelne aktualizovať nízkouhlíkové stratégie a implementovať ich. Centrá budú najmä samosprávam pomáhať optimalizovať ich energetickú spotrebu, harmonizovať pripravované investičné zámery a sprostredkovať príklady dobrej praxe a zaujímavé skúsenosti zo Slovenska aj z okolitých krajín. Okrem toho centrá budú podporovať zvyšovanie energetickej gramotnosti v regióne formou osvetu a vzdelávania a tým postupne posilňovať dopyt po regionálnej energetickej politike. Aj keď tieto nové štruktúry čelia rôznym problémom, môžu slúžiť ako inšpirácia a zdroj skúseností pre iné regióny.

²¹ Viac informácií v publikácii Inteligentná energetika v službách samospráv, Priatelia Zeme-CEPA, 2014.

²² Napríklad, je potrebné vopred pripraviť vhodné jednotné metodické postupy pri príprave strategických dokumentov (vrátane užívateľsky jednoduchých výpočtových nástrojov), zabezpečiť paralelnú a časovo aj objemovo primeranú podporu pre budovanie implementačných kapacít v regiónoch (vrátane prípravy chýbajúcich odborných kádrov), plošne sprístupniť existujúce informačné zdroje (napr. štatistické a sektorové, ktorými disponuje štátna správa), atď.

²³ Riadiace a sprostredkovateľské orgány by mali v tomto prípade vytvoriť a uplatňovať užívateľsky najjednoduchšie režimy financovania projektov (systém zálohového financovania, zjednodušených postupov s využitím paušálnych sadzieb na réžiu atď.), výúčtovania, reportovania a súvisiacej administratívy a tiež požiadaviek v oblasti verejného obstarávania. Pozri tiež poznámku 13.

Uplatňovanie kritérií udržateľnosti pri využívaní obnoviteľných zdrojov

Monitorovací výbor pre Operačný program Kvalita životného prostredia v júni 2017 schválil Kritériá udržateľného využívania drevnej biomasy na energetické účely, ktorých dodržiavaním je podmienené financovanie bioenergetických projektov v SR z EŠIF v období 2014 - 2020²⁴.

Proces tvorby kritérií koordinovalo Ministerstvo životného prostredia a možno ho hodnotiť ako krok správnym smerom. Prijaté kritériá však neobsahujú dôležitú podmienku minimálnej hranice energetickej hospodárnosti budov pre potrebu energie na vykurovanie z bioenergetického zariadenia. To v praxi umožňuje financovať aj plytvanie tepelnou energiou vyrobenou z drevnej biomasy. Preto je potrebné existujúce kritériá pre dendromasu doplniť²⁵ a ich pôsobnosť rozšíriť z EŠIF na všetky verejné dotácie a podporné programy.

Obdobné kritériá udržateľnosti je potrebné vypracovať aj pre energetické využívanie ďalších obnoviteľných zdrojov, ktoré predstavuje zvýšené riziko negatívnych efektov (najmä poľnohospodárskej biomasy, vodnej a veternej energie). Osobitne dôležité je vytvorenie transparentného systému dôslednej kontroly ich dodržiavania v praxi.

Zabezpečí sa tým nielen udržanie regeneračného potenciálu obnoviteľných zdrojov v regiónoch (a tým aj predpoklad ich trvalého využívania), ale aj súlad medzi cieľmi a opatreniami v rámci energetickej a klimateckej politiky a dlhodobými záujmami ochrany prírody a krajiny ako predpoklad udržateľného rozvoja regiónov.

Podpora výstavby a obnovy budov s nízkou potrebou energie

Investičné opatrenia financované z EŠIF v rokoch 2021 – 2027 by mali umožniť komplexnú obnovu budov (pozri poznámku 12). Znamená to na jednej strane rozšírenú paletu oprávnených aktivít na zvýšenie energetickej hospodárnosti budov a ich ľubovoľnú kombináciu a na strane druhej možnosť ich vhodnej etapovitej realizácie v rámci jedného projektu.

Novým kritériom podpory z EŠIF by sa mala stať miera využívania objektov, ktoré majú byť rekonštruované. Pre každú kategóriu oprávnených budov (rodinné domy, bytové domy, administratívne budovy, školy a školské zariadenia, zdravotnícke zariadenia, obchody, hotely a ubytovacie zariadenia, športové objekty atď.) musí byť stanovená minimálna miera využívania tak, aby sa zabezpečila účelnosť vynaložených verejných prostriedkov. Pri nových objektoch by sa mala predpokladať maximálna (úplná) využívanosť, prípadne by mal byť stanovený časový limit, dokiaľ sa

---

²⁴ Kritériá udržateľného využívania biomasy v regiónoch Slovenska pre programy SR na obdobie 2014 - 2020 spolufinancované z EŠIF - so zameraním na drevnú biomasu, KPMG Slovensko s.r.o., 2016.

²⁵ Je však možné očakávať aj opačné tendencie – snahy o oklieštenie alebo zrušenie prijatých kritérií udržateľnosti, najmä zo strany subjektov profitujúcich z bioenergie aj úradníkov poverených neľahkou úlohou kontrolovať dodržiavanie kritérií. Naznačuje to aj predkladacia správa k uvedenému materiálu predloženému na schválenie Monitorovaciemu výboru pre Operačný program Kvalita životného prostredia: „...kritériá udržateľnosti využívania biomasy sú zadané podstatne prísnejšie, ako sa odporúča v dokumentoch EK a predstavujú základný stavebný kameň efektívneho využívania biomasy na Slovensku do budúcnosti. Predmetné kritériá navrhnuté v tomto dokumente sa odporúča aplikovať ako 'pilotný projekt' pre programové obdobie 2014 – 2020, pri ktorom bude ich praktická aplikácia potvrdená alebo naopak vyvrátená.“

tento stav musí dosiahnuť v prípade dočasného výpadku využívania. Nižšia miera využívania objektu by sa mala premietnuť do výrazne nižšej intenzity pomoci²⁶.

Čo sa týka samospráv ako oprávnených žiadateľov, výška intenzity pomoci by mala byť nepriamo úmerná ich veľkosti (čím menšia samospráva, tým väčšia intenzita pomoci) a mala by zohľadňovať aj ich lokalizáciu (samosprávy v najmenej rozvinutých okresoch by mali byť zvýhodnené).

Z pohľadu obnovy verejných budov bude pri programovaní fondov EÚ užitočné zohľadniť odporúčania združenia Budovy pre budúcnosť²⁷. Tu treba upozorniť, že účinnosť týchto návrhov by sa podstatne zvýšila, ak by na úrovni regiónov existovali štruktúry na systematickú koordináciu lokálnej energetiky (pozri predchádzajúci bod).

Podpora rozvoja energeticky úspornej infraštruktúry v malých obciach

V roku 2016 dosiahla na Slovensku priemerná napojenosť obyvateľstva na sieť verejných vodovodov (t.j. miera zásobovania garantovanou pitnou vodou) 88,6 % a napojenosť na verejnú kanalizáciu 67,72 %, pričom iba 38,13 % obcí má kanalizačný systém ukončený čistiarnou odpadových vôd (ČOV)²⁸. Tieto dôležité ukazovatele životnej úrovne však vykazujú obrovskú nerovnomernosť nielen na úrovni okresov, ale najmä medzi veľkostnými skupinami samospráv. S klesajúcou veľkosťou obcí prudko rastie počet aj podiel obyvateľov bez prístupu k sanitačnej infraštruktúre²⁹.

---

²⁶ Intenzita pomoci (%) je podiel nenávratného finančného príspevku na celkových oprávnených výdavkoch projektu. Stanovuje sa podľa typu subjektu žiadateľa a toho, či sa na projekt vzťahuje schéma de minimis.

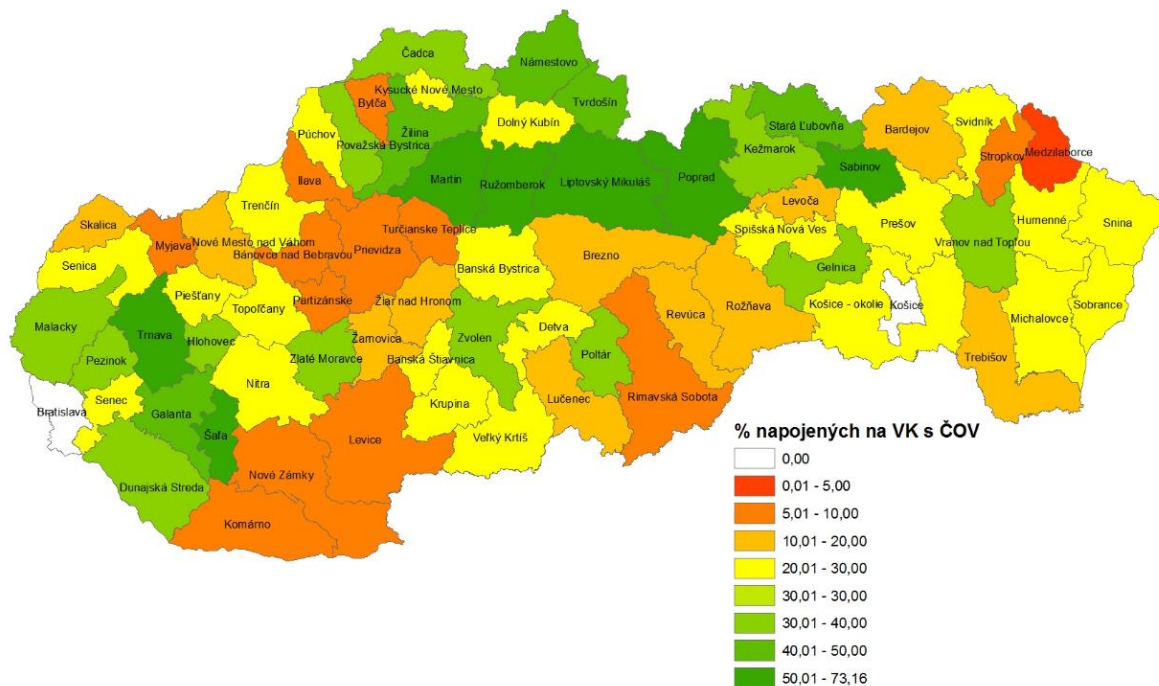
²⁷ Kvalitná obnova verejných budov, Budovy pre budúcnosť, november 2018. Návrhy zahŕňajú nasledovné odporúčania:

- Zacieliť investície na obnovu tých budov, ktoré sú potrebné (podpora energetických a funkčných auditov).
- Vytvoriť centrálnu jednotku technickej asistencie na prípravu rekonštrukcie verejných budov na úrovni okresov.
- Previazať výšku príspevku s kvalitou obnovy budovy (energetická trieda, kvalita vnútorného prostredia, udržateľnosť, adaptácia na zmenu klímy) a zastropovať celkovú výšku príspevku na úroveň 60 % oprávnených nákladov.
- Využiť EŠIF na rozvoj garantovaných energetických služieb.
- Odstrániť regulačné bariéry (napr. výkup energie z obnoviteľných zdrojov, cenová regulácia v teplárstve).

²⁸ Zdroje: VÚVH, ŠÚ SR.

²⁹ Tieto rozdiely majú niekoľko príčin. Merná investičná náročnosť výstavby stokových sietí a ČOV (Eur/EO) rastie s ich klesajúcou veľkosťou obcí, menšou hustotou zastavanosti a slabšou ekonomickou situáciou obyvateľstva. Závazky Slovenska voči EÚ v oblasti zabezpečenia odvádzania a čistenia OV nútia vládu koncentrovať podporu z verejných fondov na riešenie aglomerácií najmä nad 10 tisíc obyvateľov, v menšej miere nad 2 tisíc obyvateľov. Menšie aglomerácie ostávajú na okraji záujmu štátu a EÚ (s výnimkou rozostavanej infraštruktúry a oblastí s ohrozenými zdrojmi pitnej vody).

Podiel obyvateľov (%) napojených na verejnú kanalizáciu s ČOV v obciach do 2000 obyvateľov

Zdroj: ÚVÚH 2016

Súčasná situácia pre spoločnosť neznamená len neudržateľnú záťaž životného prostredia a atmosféry³⁰, ale pre malé obce a ich obyvateľov aj stabilne vysoké životné náklady oproti obyvateľom miest, ktorí majú infraštruktúru k dispozícii vďaka verejným fondom³¹.

Dobudovanie sanitačnej infraštruktúry v malých obciach je preto neoddiskutovateľným verejným záujmom a mali by byť predmetom investičných opatrení financovaných z EŠIF v rokoch 2021 – 2027.

Všestranne výhodným modelom riešenia s nezanedbateľným energetickým prínosom sa ukazuje decentralizovaná výstavba a prevádzka takejto infraštruktúry s prírodnými ČOV pomocou obecných alebo komunitných sociálnych podnikov³².

³⁰ Komunálne odpadové vody v malých obciach sa vypúšťajú zväčša úplne alebo iba čiastočne bez čistenia do vodných tokov alebo do pôdy (prečerpávaním zo žump alebo úmyselným budovaním netesných žump). Podľa kvalifikovaného odhadu ostane v horizonte 20 až 30 rokov približne 20 % obyvateľstva Slovenska nepripojených na systém verejnej kanalizácie a ČOV. Legálne vyvážanie ich odpadových vôd fekálnymi vozidlami na ČOV by denne predstavovalo najazdenie asi 390 tisíc až 1,2 mil. km, čo by znamenalo spálenie stoviek až tisícov m³ nafty, a tým značné emisie CO₂. Zdroj: Analýza podmienok správneho návrhu a aplikácie extenzívnych systémov čistenia odpadových vôd vo vybraných obciach okresu Rimavská Sobota, CEROGEMA, 2017.

³¹ Ročné náklady na vyvážanie odpadových vôd zo žump fekálnymi vozidlami na najbližšie mechanicko-biologické ČOV sú v porovnaní s cenou stočného v mestách s verejnou kanalizáciou a ČOV približne 5 až 7-krát vyššie.

³² Súčasťou vládou schváleného akčného plánu rozvoja okresu Rimavská Sobota sú aj 4 pilotné zámery výstavby prírodných ČOV takýmto spôsobom. Ich realizácia by sa mohla stať inšpiráciou pre ďalšie malé obce do tisíc

Prírodné ČOV majú totiž pri porovnateľných investičných nákladoch (v prípade výstavby na kľúč) porovnateľnú životnosť aj čistiacu schopnosť ako aktivačné ČOV. Sú ale výrazne energeticky menej náročné, čo sa premieta do ich veľmi nízkych prevádzkových nákladov a jednoduchej údržby a obsluhy. Okrem toho, značnú časť investičných nákladov tvoria zemné, terénne a pomocné práce, ktoré sú realizovateľné svojpomocne. V takomto prípade môžu investičné náklady na výstavbu prírodnej ČOV značne klesnúť oproti výstavbe na kľúč. Väčšina použitých peňazí by tak ostala v regióne.

EŠIF by mali v budúcom programovom období umožniť komplexné financovanie takýchto projektov vrátane technického a personálneho vybavenia sociálnych podnikov, obstarania nevyhnutných odborných prác, služieb a materiálu a podmienky financovania by mali zohľadňovať potreby malých obcí. Dosiahol by sa tým viacnásobný pozitívny spoločenský efekt: okrem zníženia energetickej náročnosti čistenia odpadových vôd, sociálnych prínosov a zlepšenia kvality životného prostredia a by sa posilnila lokálna ekonomika práve tam, kde je najmenej stabilná.

Podpora rozvoja nízkouhlíkovej dopravy

Po páde prednovembrového režimu Slovensko nevyužilo relatívnu výhodu rozvinutej a široko dostupnej (a využívanej) verejnej dopravy a vysokého podielu železničnej dopravy na preprave tovarov. Vládna politika sa sústredila na kompletný obratu celej priemyselnej orientácie krajiny na výrobu osobných automobilov na báze fosílnych zdrojov a s podporou medzinárodného finančného sektora na rapídny rozvoj infraštruktúry pre individuálnu automobilovú dopravu. Podiel dopravy na celkových emisiách skleníkových plynov na Slovensku v roku 2016 bol 16,2 %³³(v EÚ aj globálne je tento podiel ešte vyšší). Doprava sa tak v krátkom čase stala jedným z kľúčových sektorov negatívne ovplyvňujúcich stabilitu klímy a preto aj veľkou výzvou pre verejné politiky.

Štatistické údaje o množstve nabíjajúcich staníc a elektromobilov svedčia o výraznom zaostávaní Slovenska v rozvoji elektromobility za okolitým svetom³⁴. Slovensko teda zatiaľ nezachytilo trend zásadného obratu k nízkouhlíkovej a bezuhlíkovej dopravy vrátane rozvoja elektromobility, ktorým

---

obyvateľov v iných okresoch. Podrobne sú opísané v odbornej štúdii Analýza podmienok správneho návrhu a aplikácie extenzívnych systémov čistenia odpadových vôd vo vybraných obciach okresu Rimavská Sobota vydané neziskovou organizáciou CEROGEMA v roku 2017.

³³ Zdroj: SHMÚ, emisie stanovené k 15.5.2018. Podľa Ministerstva dopravy SR je „doprava v súčasnosti zodpovedná za štvrtinu emisií skleníkových plynov a je dominantným znečisťovateľom najmä v mestských aglomeráciách. Samotná cestná doprava, v ktorej sa elektromobilita má presadiť najviac, je zodpovedná za 70 % emisií skleníkových plynov v sektore dopravy. V porovnaní s rokom 1990 tieto emisie v cestnej doprave SR vzrástli o približne 38 %. Kým v roku 1990 emisie skleníkových plynov z cestnej dopravy predstavovali len 67 % na celkových emisiách z dopravy, v roku 2016 ich podiel z cestnej dopravy vzrástol na 94 %...“ Zdroj: Návrh akčného plánu rozvoja elektromobility v SR, Ministerstvo hospodárstva SR, november 2018.

³⁴ V roku 2018 bolo na Slovensku registrovaných nepatrných 978 batériových elektrických vozidiel (BEV) a 686 plug-in hybridných elektrických vozidiel (PHEV); zdroj: MH SR, 2018. Na celom Slovensku bolo verejne prístupných iba 73 DC nabíjajúcich bodov s výstupným výkonom nad 22 kW a 119 AC nabíjajúcich bodov s výstupným výkonom menším ako 22 kW. Zdroj: Slovenská asociácia pre elektromobilitu, október 2018. Oproti tomu v roku 2017 dosiahol počet elektromobilov v Nórsku 186 tisíc, vo Francúzsku 124 tisíc a v Nemecku 93; počet verejne prístupných nabíjajúcich bodov bol v Nórsku 10 660, vo Francúzsku 13 840 a v Nemecku 24 500. Zdroj: Global EV Outlook 2018, International Energy Agency.

sa systematicky začína uberať svet (vrátane EÚ) a v nadchádzajúcom období musí začínať prakticky „od nuly“.

Preto je dôležité, aby boli všetky opatrenia v sektore dopravy financované z EŠIF v rokoch 2021 – 2027 správne nastavené a aby rešpektovali nasledovnú hierarchiu priorít:

- Mohutná podpora verejnej dopravy namiesto individuálnej;
- Podpora železničnej dopravy namiesto automobilovej;
- Podpora nízkouhlíkovej a bezuhlíkovej dopravy namiesto fosílnej vrátane cieľavedomého plošného budovania infraštruktúry pre elektromobilitu;
- Horizontálnou prioritou by sa malo stať znižovanie objemu dopravy (najmä nákladnej, napr. prostredníctvom uprednostňovania využívania lokálnych zdrojov práce a prírodných materiálov pri investičných projektoch, svojpomoci, podpory lokalizovaných cyklov výroby, distribúcie a spotreby, minimalizácie diaľkovej prepravy potravín a produktov atď.).

Krokom vpred je vypracovanie koncepčného návrhu akčného plánu rozvoja elektromobility, ktorý špecifikuje súbor 16 investičných aj neinvestičných opatrení, ktorých cieľom je zvýšiť počet elektrických vozidiel a nabíjacej infraštruktúry na Slovensku³⁵. Na realizáciu týchto opatrení (pri zväžení zvýšenia cieľových hodnôt kľúčových indikátorov) by sa mala sústrediť podpora z EŠIF.

Z regionálneho pohľadu treba ešte upozorniť na potrebu rozšíriť uvedené opatrenia o podporu rovnomerne rozptýlených menších atraktívnych pilotných projektov (napríklad na úrovni okresov), ktorých cieľom je prebúdzajú záujem a iniciatívu aktérov regionálneho rozvoja vrátane samospráv o rozvoj elektromobility s uplatňovaním princípov udržateľnej energetiky uvedených vyššie (miestna kontrola, uplatňovanie kritérií udržateľnosti, znižovanie potreby).

Ako príklad môže slúžiť zámer elektrifikácie verejnej autobusovej dopravy v Národnom parku Poloniny v okrese Snina³⁶. Návrh uvažuje v prvej fáze so zachovaním existujúcej frekvencie spojov a výmenou dieselových autobusov elektrobusedmi, v ďalších fázach by sa spoje posilnili³⁷. Inovácia si vyžiada vybudovanie základnej infraštruktúry pre elektromobily, najmä sústavu rýchlych nabíjacích staníc a technického obslužného a regulačného systému (vrátane záchytných parkovísk a obmedzenia pohybu vozidiel so spaľovacími motormi v zónach s prísnejším režimom ochrany prírody). Časť energetickej potreby dopravy by mohli pokrývať fotovoltaické inštalácie (najmä strešné).

---

³⁵ Návrh akčného plánu rozvoja elektromobility v SR, Ministerstvo hospodárstva SR, november 2018.

³⁶ Rozvojový koncept pre trvaloudržateľnú ochranu a ekonomické využitie kultúrnych a prírodných hodnôt okresu Snina, Aegis n.o., marec 2018.

³⁷ Celková dĺžka autobusovej linky zo Sniny do Novej Sedlice vrátane všetkých odbočiek a späť je približne 150 km (to korešponduje s veľkosťou dojazdu dostupných elektrobusedov na jedno dobitie) a v pracovných dňoch ju zabezpečuje 6 spojov pomocou dvoch autobusov. Počas víkendov sú k dispozícii 3 spoje.

Transformácia uhoľných regiónov

Cieľavedomé zvyšovanie energetickej sebestačnosti regiónov a zosúladenie energetickej a klimateckej politiky s odporúčaniami nezávislej vedy si popri správne nastavených programových dokumentov EŠIF vyžaduje aj úpravu tých verejných sektorových politík na Slovensku, ktoré sú s týmito strategickými cieľmi v rozpore. Týka sa to nielen vyššie spomenutej priemyselnej a dopravnej politiky, ale napríklad aj dlhodobého masívneho dotovania neperspektívneho a nerentabilného sprivatizovaného hnedouhoľného biznisu na hornej Nitre.

Hospodárska konverzia regiónov závislých od ťažby a spaľovania hnedého uhlia na nízkouhlíkovú ekonomiku preto musí rešpektovať uvedené zásady udržateľnej energetiky. Energetika uhoľných regiónov sa musí dostať pod miestnu kontrolu a musí smerovať k sebestačnosti. Nezaobíde sa to bez vzniku modernej regionálnej energetickej politiky postavenej na primeranej inštitucionálnej, finančnej a personálnej základni a aktívnej účasti samospráv³⁸.

---

³⁸ Pozri tiež Pracovné príležitosti v procese transformácie na Hornej Nitre, CEE Bankwatch Network & Priatelia Zeme-CEPA, december 2018.

Občianske združenie Priatelia Zeme–CEPA ďakuje za finančnú podporu od Európskej únie, European Climate Initiative – EUKI a European Climate Foundation. Za obsah tohto podujatia a s ním súvisiace materiály zodpovedajú Priatelia Zeme–CEPA. V žiadnom prípade nereprezentujú oficiálne stanovisko donorov.

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

European
Climate Initiative
EUKI

based on a decision of the German Bundestag

European
Climate
Foundation